

Nr 521

Av herr Werner m. fl., om ökad barnpsykologisk forskning.

(Lika lydande med motion nr 345 i Första kammaren)

Behovet av forskning framför allt rörande förskolåldern och barnstugorna har poängterats av en rad statliga utredningar. »Daghem och förskolor» (SOU 1951: 15) var den första. Där framhölls önskvärdheten av att de till universitet och högskolor hörande psykologiska institutionerna utrustades med förskolor för forskning. Där underströks att behov av särskild småbarnpsykologisk sakkunskap finns på många håll i samhället och att småbarnpsykologernas utbildning bör vara förlagd till universitet eller högskola m. m. Den första psykologutredningen (SOU 1955: 11) tog upp samma sak.

Det senaste betänkande, som tagit upp frågan, torde vara Familjeberedningens »Barnstugor, barnavårdsmannaskap, barnolycksfall» (SOU 1967: 8), som anser (s. 35) »en utbyggnad av den beteendevetenskapliga forskningen om barn i förskolåldern» motiverad och betonar »nödvändigheten av att denna institution (Barnpsykologiska forskningsinstitutet vid Lärarhögskolan i Stockholm) ges resurser att intensifiera sin forskning — — —» samt att det bör »i anslutning till forskningsinstitutet inrättas en försöks- och demonstrationsbarnstuga». Att observera är att, då betänkandet gick på remiss, uttalade sig samtliga remissinstanser, som över huvud taget gick in på frågan, om önskvärdheten av förslagets genomförande (se *Bilaga*).

I Sverige har det gjorts mycket få psykologisk-pedagogiska undersökningar, som berör barn i daghem och lekskolor. Vad familjedaghemmen beträffar är det ännu sämre ställt. Endast en enda undersökning torde ha utförts rörande dem under 1960-talet och bara en dessförinnan. För fritidshemmens vidkommande torde bara en ännu inte avslutad undersökning vara att notera. Över huvud taget är vårt land fattigt på psykologisk-pedagogiska undersökningar, som omfattar barns utveckling från födelsen och uppåt samt de positiva eller negativa effekter olika miljöinflytanden har på den och som experimentellt försöker finna hur man skall kunna förebygga skador och främja en sund utveckling.

Vi svenskar ligger ju på andra områden väl framme i forskningshänseende. Det finns professurer i frukt- och bärödling, i husdjurens utfodring och vård, i köksväxtödling och prydnadsväxtödling osv. Följer riksdagen stats-

verkspropositionens förslag, kommer vi i år att anslå nära 12 miljoner kronor till statens institut för konsumentfrågor, konsumentvaruforskning och konsumentupplysning samt till varudeklarationsnämnden. Vi bedriver forskningsverksamhet vid institut för trävaruforskning, metallforskning, textilforskning och många andra institut. Professur i barn- och ungdomslitteratur är föreslagen och tillstyrks av SÖ och UKÄ. Är allt detta viktigare än barnpsykologisk forskning?

Men trots att både skolan och den samhälleliga barntillsynen uttryckligen har till syfte »att främja barnens allsidiga utveckling» har vi ännu i dag inte en enda professur i barn- eller utvecklingspsykologi. Den enda fasta befattning i ämnet »Utvecklingspsykologi, särskilt förskoleålderns psykologi och pedagogik», som finns, är den biträdande professur som dr Stina Sandels innehar; till den hör fyra assistenttjänster, som bara tillsätts för ett år i sänder, och inte ens en heltidsanställd sekreterare utan en timarvoderad. Dessa tjänsteinnehavare arbetar vid Barnpsykologiska forskningsinstitutet, som inte är en självständig institution utan ingår som en del av Lärarhögskolans pedagogisk-psykologiska institution här i Stockholm. Ingen av tjänsterna är en ren forskningstjänst.

Medan grundskolans införande föregicks av fleråriga försök och en intensiv skolforskning alltjämt pågår både vid lärarhögskolorna och vid universitetens psykologiska och pedagogiska institutioner, har barnstugorna växt fram och ökat i antal utan tillnärmelsevis motsvarande forskarinsatser.

Det är alldeles nödvändigt med en upprustning av den psykologisk-pedagogiska barnstugeforskningen. Ett par jämförelser: för forsknings- och utvecklingsarbete inom skolväsendet har beräknats för innevarande budgetår mer än 13 miljoner kronor, medan socialstyrelsen för forsknings- och utvecklingsarbete inom barnstugorna och förskolan inte har en enda krona. Dessutom finns i landet ett tjugotal befattningar för länsskolpsykologer, och enligt SÖ:s planering skall samtliga län ha sådana psykologer redan 1971—1972. Men socialstyrelsen har inte en enda barnpsykolog inom barnstugebyrån, trots att styrelsen redan på 1950-talet begärde en sådan befattning. Man måste nöja sig med att anlita experter av och till. Länsvis engagerade barnstugepsykologer saknas helt. Kommunalt anställda barnstugepsykologer finns i några få kommuner. Om man verkligen vill förebygga psykiska skador under förskoleåren, måste barnstugorna i dessa hänseenden jämföras med skolorna.

Detta fordrar bl. a. större resurser än vi i vårt land hittills ägnat åt att ge blivande barnstugepsykologer tillämpningsutbildning under god handledning. Sådan praktisk handledning bland »vanliga normala» barn ges ännu bara vid Barnpsykologiska institutet, och där kan man bara ta emot ett litet fåtal unga psykologer (8 per termin).

Ett annat berättigat krav är att universitet och lärarhögskolor får självständiga barnpsykologiska institutioner med anknutna experimentbarnstu-

gor, omfattande alla de åldrar som tas emot i daghem, familjedaghem, lek-skolor och fritidshem.

Ju större resurser samhället satsar på barntillsynen, desto nödvändigare blir det att forskningen bereds möjligheter att ta upp problem rörande barnens utvecklings- och mognadsförlopp under alla berörda åldrar i relation till barnstugornas respektive familjedaghemmens utformning, vård och pedagogiska uppläggning.

Förslag föres nu fram att 6- eller t. o. m. 5-årsåldern skall bli obligatorisk skolbegynnelseålder. Övergången förskola — skola blir då ett än mer brännande problem än nu. Det är helt nödvändigt att man väsentligt utökar forskningen kring dessa problem.

Behovet av forskning om barn i förskolåldern i och utanför barnstugorna är helt uppenbart. Behovet av utbildning av förskolpsykologer låter sig inte längre avvisa. *Utan utbildning ingen återväxt*, än mindre en utökning av forskarkadern.

Lämpliga åtgärder vore inledningsvis att den redan befintliga biträdande professuren vid Barnpsykologiska forskningsinstitutet, Lärarhögskolan i Stockholm, omdanas till en vanlig professur med samma ämnesområde som den nu har: »Utvecklingspsykologi, särskilt förskolålderns psykologi och pedagogik», och att de redan nu befintliga assistenttjänsterna (4 st.) där kvarstår, eventuellt omdanade så, att det blir en docentur, en assistenttjänst och två amanuenser, att sekreteraren blir heltidsanställd samt att man får bygga en tillhörande experimentbarnstuga med daghems-, lekskole- och fritidshemsgrupper, en barnstuga, som då tillhör forskningsinstitutet, med tillhörande personal (förskollärare, fritidshemsledare, barnsköterskor). Tillsammans kan man då dels experimentera, dels medverka i utbildningen av blivande barnpsykologer. På längre sikt bör liknande professorer inrättas vid alla universitet och lärarhögskolor i Sverige.

Med stöd av vad ovan anförts hemställes.

att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till snar upprustning av den barnpsykologiska forskningen.

Stockholm den 27 januari 1970

Mårten Werner (m) Ove Nordstrandh (m) Alf Wennerfors (m)

Blenda Ljungberg (m) Gunnar Oskarson (m) Ingrid Sundberg (m)

Utdrag ur remissvar rörande familjeberedningens betänkande Barnstugor, Barnavårdsmannaskap, Barnolycksfall (SOU 1967: 8).

Medicinalstyrelsen

Med överlämnande av fråga från medlemmarna av styrelsens vetenskapliga råd, professorerna Ahnsjö och Berfenstam samt docenten Ehrenpreis i ärendet inhämtade yttranden från medicinalstyrelsen — med instämmande i vad däri framförts — anföra följande.

Förskoleåldern har av den barnpsykologiska forskningen tillmätts stor betydelse. Den tidiga barndomen är ur utvecklingssynpunkt den viktigaste perioden i en människas liv. Vad barnet upplever under de sju första levnadsåren får anses vara i hög grad avgörande för dess karaktärsdaning och personlighetsutveckling. Barnets fostran och vård under denna tid blir därför en faktor av utomordentlig vikt.

Barnstugor

Som beredningen anför är målet för all barnstugeverksamhet att i samverkan med hemmen främja barnens allsidiga och harmoniska utveckling intellektuellt, emotionellt och socialt samt medverka till positiv anpassning av barnen till skolan och samhället. Såväl gamla som nya institutioner för denna verksamhet måste därför anpassas till det moderna samhället genom att vara smidigare och mera anpassbara i sitt omhändertagande av barnen och med olika innehåll i verksamheten för olika barnkategorier. Detta ökar behovet av kunskaper om barnen och deras reaktionssätt vid vistelse inom dessa institutioner.

Styrelsen tillstyrker därför beredningens förslag om en utbyggnad av den beteendevetenskapliga forskningen om barn i förskoleåldern samt inrättandet av en försöks- och demonstrationsbarnstuga vid Barnpsykologiska forskningsinstitutet i Stockholm.

Då det här såsom Ahnsjö framhållit inte är fråga om enbart psykologiska och pedagogiska frågeställningar utan även om problem av sociologisk och medicinsk natur bör enl. styrelsens mening möjligheterna till tvärvetenskaplig forskning på dessa områden tillvaratas och garanteras. Styrelsen förutsätter, att även medicinsk sakkunskap engageras i forskningen och försöksverksamheten rörande barnstugornas klientel samt att de avvikande barnens behov uppmärksammas och tillgodoses. Det synes enligt styrelsens mening naturligt, såsom Berfenstam framhållit, att barnpsykiatri och barnpsykologi härvid går hand i hand. Detta kan ske om barnpsykiatrisk expertis kopplas in i barnpsykologiska forskningslaboratoriets verksamhet, vilket dessutom

skapar en naturligt breddad bas för forskningen rörande barnavårdande institutioners inre verksamhet.

Styrelsen instämmer i vad överläkaren Söderling anfört i bilaga till betänkandet rörande barntillsynen.

Socialstyrelsen

Skall barnstugorna i fråga om det inre arbetet kunna bedrivas i nivå med de yttre förutsättningar — materiella och finansiella — som numera står barnstugeverksamheten till buds måste det statliga stödet utökas till att också omfatta andra mycket viktiga behov som är avgörande för verksamheten. Bland dessa måste i främsta rummet räknas en intensifierad vetenskaplig forskning på området. Upprepande tidigare uttalande i samband med familjeberedningens promemoria i december 1965 vill styrelsen betona vikten av att såväl den barnpsykologiska som den medicinska forskningen erhåller tillräckliga resurser för uppgifter rörande barntillsynen.

Barnens behov i olika åldrar (s. 14)

En kortfattad översikt lämnas i detta kapitel över den barnpsykologiska forskningen i landet i fråga om såväl vunna resultat som pågående forskning — båda sakerna av betydelse för barnstugornas arbetsområde.

Frågan om möjligheten till finansiering av den vetenskapliga forskningen, som beredningen betecknar som svensk pionjärforskning, skulle det också ha varit värdefullt att få belyst. I detta sammanhang må erinras om att medel tidigare ställdes till styrelsens förfogande att bl. a. användas till forskningsuppgifter med anknytning till barnstugeverksamheten. Det rörde sig här om ett av Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln uppfört anslag till försöksverksamhet för daghem m. m. Anslagsrubriken kom senare att ändras till Bidrag till barnpsykologiska forskningslaboratoriet m. m. Under budgetåren 1957/58 — 1961/62 gick de anvisade medlen huvudsakligen till detta laboratorium. Ett årligt forskningsanslag att användas, då specialundersökningar på vetenskaplig grund skulle behöva göras, är från socialstyrelsens sida ett starkt önskemål.

Socialstyrelsen vill vidare framhålla värdet av det fortlöpande samarbete som styrelsen haft förmånen att ha med Barnpsykologiska forskningsinstitutet och dess initiativtagare laborator Stina Sandels alltsedan dess tillkomst. Styrelsen saknar ännu en till verket knuten barnpsykologisk konsult för barnavårdsarbetet i landet. Tack vare forskningsinstitutet har styrelsen emellertid vid olika tillfällen erhållit god hjälp. Samarbetet med forskningsinstitutet betyder också att styrelsen får aktuell information om vetenskapliga rön, något som kommer det praktiska pedagogiska arbetet vid barnstugorna till godo. Fortsatta gemensamma arbetsuppgifter är även under

planering, av vilka kan nämnas utarbetande av pedagogiska anvisningar till barnstugepersonalen samt en kartläggning av barnolycksfallen på barnstugorna. Den senare uppgiften avser att ge vägledning om var de förebyggande åtgärderna mot olycksfall på institutionerna bör sättas in.

Arbetsmarknadsstyrelsen

Arbetsmarknadsstyrelsen anser det betydelsefullt att den pedagogiska standarden vid barnstugeinstitutionerna är hög. Det är naturligtvis i första hand nödvändigt för de barn som vistas där, men det påverkar också föräldrarnas inställning till barnstugorna och deras vilja att utnyttja dem. För att ge de kvinnor med små barn som önskar förvärvsarbete möjlighet till detta räcker det därför inte att man ökar antalet barnstugor. Lika viktigt är att man kan hålla en hög standard. Styrelsen instämmer i beredningens förslag om forskning och experimentverksamhet men ifrågasätter om det är tillräckligt att man inrättar endast *en* försöks- och demonstrationsbarnstuga — helst borde en sådan finnas i varje stad med förskoleseminarium.

Svenska stadsförbundet

Styrelsen vill nu liksom i tidigare remissammanhang understryka behovet av en utbyggnad av den vetenskapliga forskningen på området och i anslutning till detta tillstyrka beredningens förslag i dessa avseenden.

I direkt samband med angelägenheten av vetenskapligt grundad kännedom om barns behov i olika åldrar och sättet att tillgodose dessa behov står frågan om hur de resultat forskningen utvinner snabbt skall kunna leda till åtgärder inom utbildningen och den praktiska utformningen av institutionsmiljön och dess utrustning. Det är framför allt av vikt att huvudmännen för barntillsynen ges en fortlöpande information om de för deras ansvarsområde betydelsefulla nyheterna. I likhet med beredningen anser styrelsen att detta är en uppgift för den centrala tillsynsmyndigheten.

LO

LO vill helt instämma med vad familjeberedningen anför om nödvändigheten av ökade resurser åt den utvecklingspsykologiska forskningen bland barn i förskoleåldern. Denna fråga har vid flera tillfällen aktualiserats från fackligt håll via motioner i riksdagen. Kvinuornas inträde på arbetsmarknaden har på ett markant sätt påverkat familjelivets struktur. Våra barnstugor har förändrat karaktär. Vi är inne i en period där den nya typen av integrerad barnstuga håller på att prövas, och vi har dessutom vid sidan av institutionsverksamheten familjedaghemmen och andra varianter av barntillsyn. Dessutom kommer säkerligen ett ökat skiftarbete att påverka öppethållande-

tiderna för våra barnstugor. Det forskningsfält som öppnar sig är stort. Vi har otillräckliga kunskaper om vad som karakteriserar barnen i förskoleåldern. Med tanke på den snabba utveckling som håller på att ske i vårt samhälle, anser LO det synnerligen angeläget att den barnpsykologiska forskningen ges väsentligt ökade resurser. Förslaget om inrättandet av en försöks- och demonstrationsbarnstuga i anslutning till barnpsykologiska forskningsinstitutet anser LO snarast bör realiseras. Utöver den forskning, som bedrivs vid barnpsykologiska forskningsinstitutet i Stockholm, anser LO att det vore värdefullt om man också gav möjlighet till sådan forskning i andra sammanhang.

Sveriges arkitekters riksförbund

Lokalutformning

Planutformningen bör vara sådan att olika former av barnstugeverksamhet kan utövas i lokalerna, dvs. att samma typ av paviljong kan användas för olika åldersgrupper eller för s. k. gemensam barnstuga.

Förbundet vill understryka betydelsen av familjeberedningens önskemål om att den beteendevetenskapliga forskningen rörande barn i förskoleåldern utbyggs. Barnpsykologiska forskningsinstitutet vid lärarhögskolan i Stockholm jämte andra motsvarande forskningsinstitutioner bör få ökade resurser så att forskningen rörande utvecklings- och mognadsförlopp under de tidiga barnåren kan intensifieras och den pedagogiska tillämpningen av rönen komma barnstugeverksamheten till godo. Dessa rön kan komma att påverka inte endast det inre arbetet i barnstugan utan också planutformningen och inredningen av barnens utrymmen inom barnstugan.

Förbundet instämmer i familjeberedningens förslag att det i anslutning till barnpsykologiska forskningsinstitutet inrättas en försöks- och demonstrationsbarnstuga där man kan bedriva praktisk forskning och experimentverksamhet.

Inredning

Familjeberedningens förslag att socialstyrelsen bör fortsätta sin informations- och utställningsverksamhet med en permanent utställning av lekmaterial för inom- och utomsysselsättningar, av möbler och annan utrustning i barnstugor anser förbundet mycket viktigt.

I likhet med familjeberedningen finner förbundet att behov föreligger för en utvidgad tillverkning av lämpliga barnmöbler och lekmaterial, vetenskapligt utprovade. Här synes etablering av samarbete mellan existerande konstfackskolor, socialstyrelsen, barnpsykologiska forskningsinstitut m. fl. kunna verksamt bidra till att skapa nya och mera varierande typer av barnmöbler och lekmaterial.

SÖ

Synpunkter och förslag (s. 35—38)

I detta avsnitt föreslår beredningen att barnforskningsinstitutionen vid lärarhögskolan i Stockholm ges resurser att intensifiera forskningen rörande utvecklings- och mognadsförloppet under de tidiga barnåren. SÖ stöder förslaget men vill göra det tillägget att en ökning av forskningsresurserna är angelägen även vid övriga lärarhögskolors pedagogiska institutioner för att förskolorna skall bli delaktiga av de pedagogiska rönen.

SÖ vill understryka vad som anförts om behovet av den föreslagna försöks- och demonstrationsbarnstugan. SÖ utgår ifrån att den skall drivas kommunalt.

Med hänsyn till nödvändigheten av den samverkan mellan förskolan och grundskolan, som såväl beredningen som SÖ starkt betonat, anser SÖ, att den föreslagna pedagogkonsulten skulle få en viktig funktion. Ett nära samarbete med SÖ förutsätts.

TCO

Forskning

I sina sammanfattande synpunkter och förslag förordar beredningen att ökade resurser bör ställas till förfogande för beteendevetenskaplig forskning om barn i förskolåldern. TCO delar familjeberedningens synpunkter härvidlag och vill förorda att dylik forskning intensifieras, så att man på lämpligaste sätt kan ordna barntillsynen. I denna forskning måste stor vikt läggas vid problem som sammanhänger med barnens dagsrytm, aktivitetsbehov, trötthetsrisker o. s. v.

TCO finner det angeläget att erinra om de forskningsresultat, där frågan om barns prägling utretts. Om slutsatserna av dessa försök är riktiga, och barnets prägling sålunda sker någon gång mellan sex och nio månaders ålder, borde man överväga om inte någon av föräldrarna under denna för barnet så viktiga period kunde beredas möjlighet att vara i barnets närhet. TCO har tidigare i yttrande över familjeberedningens PM angående utbyggnad av samhällets barntillsyn (stencil 1965:3 socialdepartementet) samt »Departementspromemoria angående ökat stöd till barnstugor» (stencil 1965:4 socialdepartementet) förordat, att man skulle utsträcka tiden för erhållande av bidrag från moderskapsförsäkringen till 360 dagar i stället för nuvarande 180 dagar. Bidraget skulle ges oberoende av om modern är förvärvsarbetande eller ej.

TCO biträder förslaget om inrättande av en försöks- och demonstrationsbarnstuga i anslutning till barnpsykologiska forskningsinstitutet vid lärarhögskolan i Stockholm. TCO vill emellertid fästa uppmärksamheten på att det även behövs regionala institutioner med karaktär av mönsteranläggning-

ar, bl. a. för uppföljning av forskningsresultat, och med personella resurser för medverkan i fältförsök. Vid en samordning med förskoleseminarierna skulle behovet av kvalificerad personal kunna tillgodoses till ömsesidigt gagn för de olika verksamheterna d. v. s. den personal som erfordras för ledning och utvärdering av decentraliserade utvecklingsprojekt.

SACO

Enligt beredningen är det motiverat med en utbyggnad av den beteendevetenskapliga forskningen om barn i förskoleåldern. SACO delar denna uppfattning. En fortsatt upprustning och utbyggnad av den offentliga barn tillsynen bör grundas på mera ingående kunskaper om barnens behov och reaktioner än vad som hittills varit tillgängliga.

Svenska Arbetsgivareföreningen

Barnstugans inre arbete

Föreningen vill starkt understryka behovet av forskning såväl rörande utvecklings- och mognadsförlopp under de tidigare barnaåren som de särskilda problem, vilka sammanhänger med barnens dagsrytm, aktivitetsbehov, trötthetsrisker m. m. Den utbyggnad av den beteendevetenskapliga forskningen om barn i förskoleåldern, som föreslås i betänkandet, måste betraktas som angelägen. Inrättandet av en försöks- och demonstrationsbarnstuga för att underlätta forskning och experimentverksamhet torde även kunna tillföra debatten om barnstugornas inverkan på barnen mer sakligt grundade argument och möjliggöra en förbättring av institutionernas verksamhet. Likaså torde den föreslagna utvidgningen av den pedagogiska konsulentverksamheten vara nödvändig.

Yrkeskvinnors klubbars riksförbund

Barnstuga — grundskola

Som framgår av ovanstående är möjligheterna till ökad samordning mellan fritidshemmens verksamhet och grundskolan av stort värde. Likaså bör en samordning mellan verksamheten i förskolan och grundskolan vara till stor fördel för båda arbetsområdena. Framför allt i fråga om skolmognadsproblemens lösning måste en samverkan mellan förskolan och grundskolan innebära stora fördelar. Om förskolan kan utvecklas till en allmän förskola borde också problem rörande fysiska eller psykiska avvikelser hos barnen kunna tas upp till prövning på ett mycket tidigare stadium än som nu är vanligt och möjligt. Det skulle öka möjligheterna att genom tidiga åtgärder nå positiva resultat. YKR vill dock betona nödvändigheten av ett överförande

av förskolan till den obligatoriska skolans huvudman, vilket torde vara en förutsättning för att kunna uppnå den skisserade samordningen. Förbundet vill vidare betona vikten av att förskolans mål, innehåll och verksamhetsformer blir föremål för en noggrann utredning och precisering snarast. För att pedagogiska, utvecklingspsykologiska och sociala synpunkter på ett riktigt sätt skall bli tillgodosedda är det nödvändigt att ha förskolans mål klarlagt, eftersom förskolan är föremål för stark expansion. Att få målsättningen preciserad, då utbyggnaden redan är ett faktum kan inte vara den rätta ordningen.

Fredrika Bremerförbundet

Barnpsykologisk forskning

En betydligt utvidgad forskning vad gäller barnens psykiska och fysiska utveckling synes också, som i betänkandet framhållits, betydelsefull. Icke minst torde en klarare bild behövas om hur barnet påverkas vid vård i det egna hemmet, familjedaghemmet och barnstugan, så att en mer objektiv diskussion kunde föras angående dessa vårdformer. Förbundet skulle här vilja föreslå, att en särskild professur inrättades med uppgift att studera de yngre åldrarna och deras utveckling. Det synes förbundet angeläget, att denna forskning, som hittintills varit försummad i Sverige, även i övrigt upp-
rustas och då i första hand i anslutning till universiteten.
